ו **מדה זו אמורה בכהנים לוים וישראלים.** פירש הר"ב וכן הרמב"ם כל אחד שמחלק מעשר עני בגורן. ולא מחפרש לי למאי מינטריך. דכי תמי גופא תנן בריש ערכין ומנדרים להו °והר"ם מפרש מדה זו שמחלקו בין בכהנים עניים בין בלוים עניים בין בישראלים עניים ע"כ. והשתא מיכא למימר דמינטריך כהנים ולוים דלמקח דעתך ממינח דכיון שים להם תרומות ומעשרות לא נתחייב לתת להם ממעשר עני כדי שיוכלו קמ"ל. ומידי תנח נמי ישראלים. [ועוד שהיה נריך לשנות לף בכהנים וכו']: **היה מציל וכו'.** ר"ל בגורן. ומ"ש רלוקו ולא נתנו בו מכמים שיעור: **ו מדה זו.** למין פומחין לעני מחורה בכהנים לויים ויבראלים כל אחד מהם שמחלק מעשר עני בגורן לא יפחות מזה השיעור: **היה מציל.** שמין רוצה לחלק לעניים שבאו כל מעשר עני שבידו ורוצה להניל ממנו לקרוביו העניים: **נוטל** מחצה. ומניע לנורך קרוביו: **ונותן מחצה.** לעניים שבאו, ואם לאחר שנטל מחצה ומניע לנורך קרוביו היה לו לבר מועט כלומר שלא נשאר לו כדי מזונות לכל אחד מן העניים שבאו כשיעור הקצוב לעיל בתתי נותן לפניהם מה שנשאר בידו והן מחלקים

ו מַדָּה זוכ **אֲמוּרָה בַּכֹּהֲנִים** לקרוביו העניים: **נוטל** **וּבַלְוִיִּם**ל **וּבְיִשְׂרְאֵלִים.** **הָיָה** **מַצִּיל**לא, **נוֹטֵל** **מֶחֱצָה**לב **וְנוֹתֵן**

ציונים

ו היה מציל. מיי' שם הי"ל.

שינויי נוסחאות

ו נוטל מחצה ונותן מחצה ירושלמי נותן מחצה ונוטל מחצה וכ"ה בד"ס:

חידושי מהרי"ח

פ"ח ו [תוי"ט ד"ה] **היה מציל כו' ר"ל בגורן כו'. נראה שהוא ט"ס ובהדיא כו'.** אבל איך לא שת הרב תוי"ט לבו שבפירוש כתב הרמב"ם כמו הר"ב שלא נשאר לתת לכל אחד כשיעור הקצוב ובחיבורו כתב שם בפי' בפ"ו הי"א היה לו מעשר בגורן כו' יש לו להפריש מחצה כו' והחצי מחלק לכל עני שיעבור כשיעור שאמרנו עכ"ל לכן נ"ל ברור שבפי' היה נראה לו שזה הבבא היה לו דבר מועט קאי למעלה כמו שפי' כאן הר"ב. וכמו שפי' הוא בפירושו והיה קשה להרמב"ם הלא בגורן צריך דוקא ליתן כדי שביעה כנ"ל לכן פי' שזה קאי בביתו. אבל שם בחיבורו הי' נראה לו שזה הבבא היה לו דבר מועט הוא ענין בפ"ע ולא קאי למעלה. והראיה שסידר זה הרמב"ם בחיבורו בפ"ג ה"ט ע"ש. נמצא שפיר פסק הרמב"ם היה מציל נוטל מחצה ונותן מחצה ובלבד שישאר לכל אחד כשיעור והיינו ע"כ בגורן דאילו בבית יכול ליתן לכל אחד אפילו כזית כו' כמו שפסק שם הרמב"ם וע"ש בכ"מ שכתב שהרמב"ם פסק כר' יונה ופלוגתא הוא בירושלמי ר' יונה עם חזקיה ומביאו הר"ש ע"ש והיה צריך לבאר את הירו' ע"פ פסק הרמב"ם רק קצרה הירושה כן נראה ברור.

תום' רעק"א

ו [אות פד] תוי"ט ד"ה **מדה זו. והר"ש מפרש.** להרא"ש דמפרש בכהנים לתרומה ובלוים למעשר. היינו כשיש לו הרבה תרומה או מעשר חלק שיגיע לכל אחד כשיעור הזה. ועיין במל"מ שנתכוין בזה בתחילת דבורו לפרש כן ואח"כ דחה זה דאיתא בהדיא בתוספתא. אין פוחתין לעני מחצי קב חטים וכו' והשאר מתנות כהונה ולויה נותן כ"ש ואינו חורש עיי"ש.

תוספות אנשי שם

ו בר"ב ד"ה **נוטל מחצה כו' שלא נשאר לו כו'.** מ"ה לפי זה לשון דמ"ט יוכל להניל כשלא יפחר לו כשיעור הם בגורן מ"ל טוה"ע ועי' בדרב"ז בשמורו להר"מ שכתב דמ"ש הפמ הר"מ בשמורו כפי' הרמ"ם

פירוש המשניות להרמב"ם

ו ירצה לומר שדבר זה (ה)מחוייב **לכהנים ולוים ולישראלים** כל מי שיש לו מעשר עני חובה עליו לתת השיעורים ההם הנזכרים לכל עני ואם ירצה להקל מן המעשר שיש עליו אצלו (בביתו) (צ"ל בגורן ת"ט) לתת אותו לקרוביו ולמיודעיו יש לו לקחת חצי מה שיש אתו ממעשר עני ויתנהו לקרוביו העניים ויתן החצי לעניים העוברים עליו. וזה ענין מה שאמר **היה מציל נוטל מחצה ונותן מחצה.** ואם יעברו עליו עניים רבים והיה אצלו מעשר עני מה שיספיק לתת לכל אחד מהם השיעור הקצוב (יש לו לקחת) [ואם יקח] חצי מה שיש אצלו אע"פ שיהיה הנשאר פחות ממה שיקח כל אחד מהם מהשיעור [שיש] הקצוב ויש לו לקחת החצי ויעזוב החצי ביניהם ויחלקו אותו בשוה ואע"פ שיפול לכל אחד מהם פחות מן

מלאכת שלמה

סעודות דעני וכן פי' כבר כ"ע ז"ל לקמן סי' ז' והוא פי' הר"ם ז"ל. ו **מדה זו וכו'.** פי' בכהנים לתת להם תרומה לוים לתת להם מעש"ר הרמ"ם ז"ל וכן פי' הר"ם שירלי"ו ז"ל ג"כ. ועמ"ש. **נוטל מחצה ונותן מחצה.** פלינ מלבא יוסי בן דוסתאי דתוספתא

היינו מדלריך שיתן לו כדי שביעה. וכדלייך בירושלמי דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו תן להם כדי שביעה. ו"ל דהיינו כדי שביעה ליום א'. והיינו ג' סעודות. כדמוכח בעירובין [דכ"ט ע"ב] דלמר לכל שעורי דמשנתנו וכן לעירוב. והרי בעירוב בעינן כדי שיעור ג' סעודות(ה): **כט.** למין פומחין מציעורים הנ"ל: **ל.** קמ"ל לף שים להן תרומה ומעשר. לפ"ה אין פומחין לו מעשר עני מציעור הנ"ל: **לא.** שרוצה לעכב קנת ממעשר עני שנותן. לקרוביו העניים שמינן כאן: **לב.** ומניעו לקרוביו.

משמ"כ הכא שבעה"ג מחלק להעניים בגורן וכ"כ לקמן במ"ד בעני העובר ממקום למקום גם האמה בתה שם לתבוע חלקה. גם אין לתמוה על חילופי השיעורים במשנתינו בתין ע' יותר מבתכירו. ומה חילוק בבתן המלחה (**אב"י** בלומר מחמר להוח כדי שביעה) בין תין למין. די"ל דיש חילוק בין מינים הללו דיש מהן שהן עתין לסעודת היום כתבין ושעורין וכוסמין. ויש מהן ללפת בהן הפת. כלבילה ויין ושמן. ויש שהן בתין רק לקנות של ג' סעודות בגרוגרות. והרי בדברים שהן ללפת משערינן כדי ללפת ג' סעודות (בעירובין כ"ט ב'). ודברים שהן לקנות משערים לב' שיעורי קינות. וכלתמרינן התם תמרוג ע'. תגוז ע'. ולהכי הוליעתנו משמתנו בכל תין ומין השיעור הרתוי ממנו לפי מה שהוא. תם להסעודה עלמה. תו ללפת תו לקנות. **ואילה"ק** דעכ"פ מיטין ושעורין וכוסמין שהן כולן מין מצוקה. ונלריכים לסעודה עלמה. היך יהיה די בחטים בחלי קב לב' סעודות. ובשעורין יהיה לריך קב לב' סעודות. ובכוסמין קב וחלי. **וא"ל** משום דשעורין לף חזי לחלם (בפסחים ד"ג ב). לכן משערינן כדי להחליפו בעד ג' סעודות של חטין. והרי שעורין הן תמיד בשויי החלי

משנה ראשונה

ושבעו והיינו לשתי סעודות. **ו מדה זו אמורה בכהנים ובלוים.** פי' הכ"ג כל אחד תהן שתחלק לף יפחות וכ"כ הרמב"ם וזה ל"ע דתתי קמ"ל. והר"ם תפרש לה בעניים בין שהם כהנים תו לוים וגם זה קשה תתי קמ"ל ות"ם תוי"ט קד"ת משום שים להם תרומה מעשר מותר לפחות להם ודבר תמוה הוא להתורה תמרה כדי שבעו ותתי ס"ד דיקוש ויקל תקבוע לנפשין ועוד דגבי פאה לתנן תין פומחין לו מעשר עני ס"ד ס"ל נמי למיתני. והרמ"ם פי' בכהנים ולוים לענין תרומה ומעשר לריך ג"כ ליתן כשיעור זה. וזה קשה דהכא כתיב ושבעו. תבל התם תנ"ל וגם הרב תשה להלך הקשה כן והניח נמי תוספתא דהניח בהדיא דתתנות כהונה ולויה ניתן כל שהו ואינו תושש. ועשתה לא נתגלה פירוש תשנה זו. ו"ל דהשתיקו כפי' הרמב"ם והכ"ג דלתנתן קתי אין שהוא כהן תו לוי וכ"ת תתי קמ"ל י"ל טוענה קמ"ל דבכל תתנות עניים לקט שכחה ופאה ועוללות לף תניטו בקרא תלא שיתנו לגבר ויתום ואלמנה ולא הוזכר בתחד תסם ליתנה ללוי רק במעשר עני כתיב בפ' ראה וכתיב הלוי והגר וגו' וכן בפ' כי תבוא ונתת ללוי ולגר וגו'. ומשמע פשטי' דקרא שתעשר עני של לוי הוא בשנה זו כמו מעשר לראשון והלוי והעני שוין בה לגה לזה נותנו ולגה לזה נותנו. וממילא כיון שהוא מתנה ללוים תו לף שייך כלל מיוחא גבי לוים ליתן מעשר עני שלהם לאחרים כמו ממעשר דקמ"ל תין מוציאין שלהם מידם תלא תפריטין ונוטלין לעצמן

גיניסם: **ז מכבר בפונדיון.** ככר הנמכר בפונדיון כשהחטים נמכרים מרבע סאים בסלע ומרבע סאין הן עשרים ומרבעה קבין. שכל סאה היא שתה קבין והסלע הוא מרבעה דינרים וכל דינר שתה מעין נמצא הסלע עשרים ומרבעה מעין נמצאו כ"ד קבין לכ"ד מעין קב לכל מעה ומעה שני פונדיונים הרי הככר הנמכר בפונדיון הוא חצי קב. מכל מפני שהמנוי רואה להשתכר ליציאת החפייה והטחינה מי יפסיד שימכור הככר שהוא חצי קב בפונדיון כפי הערך שמוכרים החנוה בשוק מרבע סאים בסלע לפיכך לא יהיה הככר הנמכר בפונדיון חלא רובע הקב בלבד. וכשמחלקים מכוה לעני בגורן ועליו לטחון ולחפות אין פוחתין מחצי קב מכל כשנותנים לו ככר חפוי לא יהיה חלא רובע הקב שהם שתה גיניס. והכי מפורש בפרק בילד משתתפין בעירובין (דף פ"ג): **פרנסת לינה.** מטה וכרים וכסתות:

מִחֲצָה. הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט[ג], נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם, וְהֵן מְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶם: ז אֵין פּוֹחֲתִין לָעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן, מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע[ד]. לָן, נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסַת לִינָה[ה]. שַׁבָּת, נוֹתְנִין לוֹ

ציונים

היה לו. שם ה"ט.
ז **אין פוחתין.** שבת קיח. ב"ב ט. מיי' שם פ"ז ה"ח. סמג עשין קסב. טוש"ע יו"ד סימן

שינויי נוסחאות

ז **מארבע** נד"ל וד"ו

תוספות אנשי שם

שהוא נפ' מ"ם. ע"ש.
ז בר"ב ד"ה **מכבר כו'** **ששה ביצים.** ושוא שיעור ג' סעודות ליום ולילה לפי שהממוצע אינו מתחלק חלא פ"ח ביום ע"כ לריך ליתן לו שיעור ג' סעודות היום ולכך נמי נקט במשנה עני העובר ממקום למקום לפי שכאן מיירי בתמחי שמתחלקת לעניי עולם משא"כ הקופה מתחלקת לעניי העיר ולכך מתחלקת מע"ש לע"ש לעניי עולם ההכרח לחלק בכ"י שהרי בכל יום נתים עניים חמריס. וכ' המו' שאין מחלקין תמחוי בלילה מפני שלא יוכלו להבחין ליתא למי נתנו ולמי לא נתנו חלא לפני סעודת הלחריס מחלקין אותם. אבל בר"מ פ"ט ממ"ע ה"ב ובטוש"ע סי' רנ"ו כ' שזמן חלוק התמחוי הוא בערב. וכ' שם יין הרקח מעולם תמהתי הא פסוק חלא מלינו בפ' המן שהוא עומר לגולגולת לכאו"ל והטעומר עשירית האיפה והיינו מ"ג ביצים ושומע ביצה שיעור חלה והוא מזון ג' סעודות ומשריון בגמ' לעיל בפ"ג: ואומר במה ז ה"ה בריש פחות מכאן ס"ו מקולקל במעט וא"כ היאך נותנין לעני שיעור פחות מזה שהוא פחות מחלק שביצים מן שיעור הטומר בשלמא במ"ב פ"ח דעירובין דשיערו בככר זה לעירוב מזון ג' סעודות אינה למימר שמשערו בפת הנאכל בשאר סעודות ובגמת י"ל מחלקים לחריס עד תשלום שיעור הטומר ובעירוב הלכו להקל שא"ל לערב בג' סעודות שלימות ושיעור הטומר רק בפת הנאכל בד' הסעודות אבל בעני זה שא"ל כלום משלו רק מה שנותנין לו מן התמחוי ש"כ היאך יוכלים בנתינה זו ויהיה תמיד מקולקל במעיו ותשובה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ותזכירנו לתת לו די מחסורו ול"ע. עכ"ל. במשנה **שבת כו'**. ע' נפ' מ"ם בשם התוס' והוא בד"ב. אבל בשבת כתבו דבע"ח עם הטיבה מחלקין לעורך שבת אחר שבבר

מכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן. ככר הנמכר בפונדיון כשהחטים נמכרים מרבע סאים בסלע ומרבע סאין הן עשרים ומרבעה קבין. שכל סאה היא שתה קבין והסלע הוא מרבעה דינרים וכל דינר שתה מעין נמצא הסלע עשרים ומרבעה מעין נמצאו כ"ד קבין לכ"ד מעין קב לכל מעה ומעה שני פונדיונים הרי הככר הנמכר בפונדיון הוא חצי קב. מכל מפני שהמנוי רואה להשתכר ליציאת החפייה והטחינה מי יפסיד שימכור הככר שהוא חצי קב בפונדיון חלא רובע הקב בלבד. וכשמחלקים מכוה לעני בגורן ועליו לטחון ולחפות אין פוחתין חצי קב מכל כשנותנים לו ככר חפוי לא יהיה חלא רובע הקב שהם שתה גיניס. והכי מפורש בפרק בילד משתתפין בעירובין (דף פ"ג): **פרנסת לינה.** מטה וכרים וכסתות:

פירוש המשניות להרמב"ם

השיעור הקצוב ויצניע זה כאשר זכרנו. ז **ככר.** הוא לחם אחד. **ופונדיון.** הוא חצי זוז. **ומאה.** הוא מדה אשר שיעורה ו' קבים וככר זכרנו שיעור קב. **ומלע.** הוא ד' דינרים והדינר ו' זוזים ויהיה צירוף הסלע כ"ד זוזים והד' סאין כ"ד קבין ויהיה מכירתו קב בזוז כשיהיה החטה ארבע סאין בסלע יהיה בככר שהוא בפונדיון (חצי) קב [ואמרו מפני הוצאת הטחינה והאפייה] וכאילו אמר אין נותנין לעני העובר ממקום למקום מן הצדקה פחות מככר לחם (מחצי) [יש בו מקמח נמי רביע] קב. **ופרנסת לינה.** הוא מה שצריך אליו בלילה ממטה וכר וכסת ואם יהיה העני ההוא ידוע נותנים לו

מלאכת שלמה

דקמ"ל אם רצה נותן לפניהם שלש ושמי ידות לקרוביו ומנת למתני' סבר דמיבעי ליה למשוויינהו ככולהו עדיף ולא למיהב טפי משום דנעגם בנפשות הרבה הר"ש שירילי"ו ז"ל. ופי' הרע"ב ז"ל י"מ שפי' בירושלמי שאם רוצה להניל ולשמור מקצתו לעשיה קרוביו אם יש מותר אחר שיתן לכל עני ועני העומד עמה בגרן כשיעור המפורש וטוב מאכה ושומר לקרוביו וזותן לעשיה כשיעורם ומאכה דנקט לאו דוקא כי כל דשאר אחר שיתן לעשיה שיעורם יכול להניל אלא משום לישנא מנת דמתי דמיבעי שי תלקים מש"ה נקט מאכה. **היה לו דבר מועט.** שאם יניל מאכה לא יספיק לעשיה כדי שיעורן לא יניל אלא מחלק לעשיה שבגורן כדי שיעורן. ולשון המחלקין דיניהן דקאי שהרי בעה"ב מחלק להם ומלמלא לפי פי' הירושלמי כן הייתי מפ' להך תמורא מלתא בפני עצמה היא ולא קאי אהיכא מניל אלא קאי אמאכה זו וכו' ה"ל דבר מועט שיתן לו ליתן לכל עני העומד בגורן כשיעור המפורש לא יתן להם דיתן לו ליתן מידו לכל עני פחות מכשיעור אלא מניח הכל לפניהם והן מחלקין אותו בשוה ביניהם עכ"ל ז"ל ולדעתו ז"ל כתב התכס ה"ל אלעזר מוכרי ז"ל דכיון דתנא דמתני' אמר נותן מאכה ותנא דבריית' אמר נותן לפניהם ע"כ תנא דמתני' בשיש שיעור במאכה ליתן הבעה"ב בעצמו מידו לידם לכ"א שיעור הקצוב אלא ועי"ז חלק תנא דבריית' עליו ואמר דיתנו מחלק להן כשיעור הקצוב אלא טוב תנא

י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

לג. והעניים הרבה כאן שכשיחלקו לא יגיע לכל ג' כשיעור הנ"ל: **לד.** סלע הוא ד' דינרי. ודינר ו' מעין. ומעה ב' פונדיון. ופונדיון ב' מיסרין. ומיסר ח' פרוטות [ס' ר.ו.ב.ש.ת.] וכשנמכר ד' סאין בסלע. נמלא מחלקע כ"ד מעין. וד' סאין כ"ד קבין. הו"ל קב למעה. וככר בפונדיון הו"ל לפ"ו חצי קב. רק מלהנחתום מוציא הוצאות ורוצה ג"כ להרוויח. תינו עושה הככר בפונדיון רק מרובע הקב. והוא כדי ו' ביצים. והוא שיעור ג' סעודות. ליום ולילה: **לה.** מטה כרים ומחיטין (ככמוכות פ"ד ג'). ומפשר לכוסמין נמי לא חזי כל כך לחלם. והן בשווי השלים מחיטין. זה **ליתא**. דע"כ גם שעורין וכוסמין חזי למאכל חלם. כלשאכתן (שבועות כ"ב ב'). פת חטין ופת שעורין וכוסמין. וכ"כ יוחלין במלה משעורין וכוסמין (כפסחים ל"ה ב') חלא ודאי חזו שפיר לחלם. רק רוכם גלריכים לבהמה. ותו הרי ע"כ שיעור השעורין והכוסמין שהזכירה משנתנו. תינו כדאי להמליפן בד' סעודות של חיטין. חלא דהשעורין הללו הן בעצמן כדי ג' סעודות. דהרי בעירובין שם אמריען משעורי דמתני' וכן לעירוב והרי בעירוב לריך שיהיה הן בעצמן כדי שיעור ג' סעודות. **אלא** ק"ל דבשעורין וכוסמין חלא חזו כל כך למאכל חלם. אין לוקחין ממנו רק הסולת היותר נקי ושאר הקמח מניח בהסוכין. ושיערו חכמים דמקב שעורין וכ"כ מקב וחצי כוסמין יצא מכל ג' יותר ממאכה לקרוביו דמ"כ הרי יש לו טובת הנאה והא אמרי' דבגורן אין טובת הנאה לבעלים אבל כשמחלק בשוה לקרוביו ולאחרים אין כאן טובת הנאה. ובגורן מייירי כמ"ש תוי"ט ואילו בניא יטול לקרוביו כמו שירלה. ומ"מ דוקא לקרוביו מניל אבל לעצמו אפי' בניא אינו נוטל כמו בלקט שמוזכר עני על שלו כלעיל פ"ה מ"ה. ז **אין פוחתין לעני**. הכא לאו במעשר עני מייירי חלא בלבדקה שגורן מבני העיר לחרמי ופרמי וקאמר דבהא נמי אין פוחתין משתי סעודות לכל אחד דהיינו ככר בפונדיון כדאמר בפ"ח דעירובין דהוא שיעור שתי סעודות דומיא

ג מחיטין (ככמוכות פ"ד ג'). ומפשר לכוסמין נמי לא חזי כל כך למאכל חלם. והן בשווי השלים מחיטין. זה **ליתא**. דע"כ גם שעורין וכוסמין חזי למאכל חלם. כלשאכתן (שבועות כ"ב ב'). פת חטין ופת שעורין וכוסמין. וכ"כ יוחלין במלה משעורין וכוסמין (כפסחים ל"ה ב') חלא ודאי חזו שפיר לחלם. רק רוכם גלריכים לבהמה. ותו הרי ע"כ שיעור השעורין והכוסמין שהזכירה משנתנו. תינו כדאי להמליפן בד' סעודות של חיטין. חלא דהשעורין הללו הן בעצמן כדי ג' סעודות. דהרי בעירובין שם אמריען משעורי דמתני' וכן לעירוב והרי בעירוב לריך שיהיה הן בעצמן כדי שיעור ג' סעודות. **אלא** ק"ל דבשעורין וכוסמין חלא חזו כל כך למאכל חלם. אין לוקחין ממנו רק הסולת היותר נקי ושאר הקמח מניח בהסוכין. ושיערו חכמים דמקב שעורין וכ"כ מקב וחצי כוסמין יצא מכל ג'

משנה ראשונה

רפויה כי הוא פעל: **מזון שלש סעודות** וכו' **מזון י"ד סעודות** [וכו']. כ' הרמב"ם שלא מצאנו לו סעודת מוצ"ש מפני שלא יצטרך לליה בשביל שאכל במעמה ביום השבת והיא השלמת שלש סעודות של שבת. וכתב רש"י בפ' כל כתבי (שם) ותע"ג דלמרינן לעולם יסדר לחם שולחנו במוצאי שבת. הני מילי למאן דלפשר ליה. והתוספות מפרשים שם בענין אחר:

מִזּוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִזּוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, לֹא יִטּוֹל מִן הַתַּמְחוּי. מִזּוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעֻדּוֹת, לֹא יִטּוֹל מִן

מזון שלש סעודות. שמייב לחם לאכול בשבת שלש סעודות: **לא יטול מן התמחוי.** לפי שהממחוי מתחלק בכל יום שהגבאים מחזירים על פתחי בעלי בתים בכל יום ולוקחים ממה שנשאר לצורך העניים והכלי שמשימים בו את המבשיל נקרא ממחוי: **לא יטול מן הקופה.** לפי שהקופה מתחלקת מערב

פירוש המשניות להרמב"ם

מה שיחסר. והביאו ראיה החכמים כי שלש סעודות חובה על אדם לאכול בשבת מדברי הכתוב אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה שהוסיף לשנות מלת יום ג' פעמים. **ותמחוי.** הוא שם הכלי שיאכלו בו העניים והיו בכל יום משוטטים על הבתים בכלי ויוציאו מכל בית תבשיל מאשר היו מבשלים ויושם בכלי ההוא ויחלקוהו על העניים וחובה להיות ג' אנשים המתעסקין לקבץ אותו ולחלק אותו לפי שתיכף שיקבצוהו יחלקוהו בזמן אחד. ושם הקופה הוא כמו כן כלי מן הגמי או מן הקש והוא כינוי לאשר יתקבץ מהצדקה שיקבצו מיום ששי לששי והעיקר בידינו שכל מי שלא נתן לקופה מה שנתחייב באין ולוקחין עבורו וכן אמרו (ב"ב דף ח' ב') ממשכנין על הצדקה אפי' בערבי שבתות ועל כן אל יעסקו לקבץ אותה פחות משנים כי העיקר בידינו שאין עושין שררה על הציבור פחות משנים וכשיחלקוה יהיו ג' מפני שהוא דין מדיני ממונות לתת לזה הרבה כפי צרכו ורוב בניו ויתנו לזה מעט כפי הראוי לו כמו כן והעיקר בידינו הוא דיני ממונות בשלשה. **ומי שיש לו מזון שתי סעודות.** והוא מאכל ליום אחד לא יקח מן התמחוי שיחלקו בכל יום. **ומי שיש לו מזון י"ד סעודות.** שהוא מזון שבוע **לא יקח מן הקופה.** שיקבצו בכל שבוע ואולם נעשו י"ד סעודות מזון לשבוע אחד מפני שיש ג' סעודות לשבת ואחת עשרה בשש ימים הנשארים ב' סעודות בכל יום אחת ביום ואחת בלילה ולפי החשבון צריך שיהא י"ב סעודות אלא שהם לא חשבו לו סעודת מו"ש מפני שלא יצטרך אליה בשביל שאכל במנחה

מלאכת שלמה

סעודות דקאמר היינו בלא חומא שי"ל לאכול מיד. וי"ת שבת אמאי נותנין לו מזון ג' סעודות למאי דמוקמי' לה בלילה דר"ע כמ"ש בסמוך. ונראה לרשב"ם ז"ל דבשביל סעודת שבת אין לו להתמהמ ולישתול אבל בשבת צריך ליטול נוטל גם לכדי סעודת שבת ע"כ. **בפי' ר"ע ז"ל.** ככר הנמכר בפונדיון כו' עד מנה והמנה. אמר המלקט צריך להגיה מעה והמעה שני פונדיונים. ודע כי בפי' הרמב"ם ז"ל וסלע ד' דינרים והדינר שסה זוזים ויהא לרוף הסלע כ"ד זוזים ע"כ משמע לית ליה דדינר וזוז הכל ג' מלא נראה דס"ל דזוז ומעה הכל ג' אבל זוזים המזכירים בפ' גט פשוט פי' הוא ז"ל להוו דינרים. גם בפ' במרא דכריתות [כ'] ז"ל שם ועשרה דינרים הן עשר זוזים לפי שזוז רביעית הסלע ג"כ ע"כ. גם בפ"י דה' מיעות סי' מ' כ' והדינר הוא הנקרא זוז בכל מקום ע"כ. וכן הוכרח לפרש ג"כ בס' מו"ט דברי הרמב"ם ז"ל דבספ"ב דממאי שכתב להדינר שסה זוזין דהנהו זוזין ר"ל מעין. **ארבע**

י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

וכסותו: **לו.** שמייב בשבת: **לז.** קערה שממזירין הגבמין בכל יום אבל הבעלי בתים. שימתו לתוכה תבשיל לעני עולם:

קולת נקי כפי השיעור שיצא מאלי קב חטין שמין בהן כל כך הרבה פסולת. ור"מ ס"ל דדוקא בכוסמין שפסולתן מרובה להכי גם שיעורן מרובה. אבל שעורין שמין פסולתן מרובה כל כך ויכול לאכול גם קמח הגס שבו. ולהכי משערינן גבייהו בחיטין. דהיינו חלי קב. **אמנם** ק' להכא קאמרי דאלי קב חיטין הוא כדי שיעור ג' סעודות והכי חלי קב הוא שיעור י"ב ביצים. ומשמע מגיע לכל סעודה כדי ו' ביצים. ולקמן (מ"ז לד) מזיזן דשיעור ג' ביצים הוא כדי סעודה. י"ל דהתם מדעתן לו פת לפוי קני בשיעור ו' ביצים לב' סעודות. אבל הכא שנותן לו חיטין. וכי חיטין כוסס. להכי צריך שיתן לו כפול משיעור הנ"ל כדי שיהיה רובע הקב עבור הוללות אפייה ושבר טרחתו. וכמו שהגמהם מרוויח רובע הקב מה"ט (בלקמן לד) ויאמר לו רובע הקב שהוא ו' ביצים כדי ב' סעודות. **ואילו"ק** להכא קאמרי דאלי קב הוא כשיעור ג' סעודות. והכי בכתובות (פ"ה מ"ח) אמרי' דנותן מזונות לאשה לכל השבוע ג' קבין חיטין או ד' קבין שעורים ואלי קב קטנית ואלי לוג שמן וקב גרוגרת או מנה דבילה וכו' והן אמת הא דלא נקט התם כוסמין היינו מדאיתן מלויין כ"כ בחיטין ושעורין וגם יין לא נקט התם. מדאין פוסקין יין לאשה. וכדקאמר התם בש"ס (דס"ה ב'). והכא לא נקט קטנית. דמדאין עושין ממנו פת. וגם אין נלפת הפת ולא לקיונו להכי נכלל בשאר פירות דתני גבייהו כדי שימכרם ויקח בעדם ג' סעודות [ושאר פירות ודאי לא קאי מה דקאמרי בשירובין שם וכן בעירוב. דהכי בעירוב צריך שיהיה בהדבר עצמו שמניח כדי ב' סעודות]. **אבל** ק' מי הכא לב' סעודות צריך חלי קב. היה לריך התם לי"ד סעודות של שבוע שלימה לכה"פ ג' קבין וחלי. דוקי ס"ד דשאר מיני מיכול המעטים שנותן לה התם טפי מהכא. יאליס לה המזונות שפותח לה התם טפי מהכא. י"ל דלוקא הכא שצריך ליתן להעני כדי שביעה מבלי שיצטרך להטריח בטחינה ואפייה לכן נותן לו חלי קב שלש כדי שיהיה רובע לטרחתו. אבל התם בשאה אינה מנכה לה שכר טחינה ואפייה. להכי הן המלאכות שהאשה עושה לבעלה וכ"ש לעצמה (ככתובות פרק ה' מ"ה) להכי סגי לה בב' קבין לשבוע שהן מ"ח בילים. והוא כדי ט"ז סעודות. ויהיה לה כל סעודה כשיעור ג' בילים. ויהיה מהן י"ד סעודות לה וב' סעודות לאורחי פרחי וכדקאמר התם בש"ס. **והא** להכא מצריך קב גרוגרת ללפת ב' סעודות. וכ"ש רביעית שמן ללפת ב' סעודות והתם סגי בקב גרוגרת וב' רביעית לכל השבוע. ה"ט. משום דהא פליג הכא ר"ע ור"ל דסגי בחלי קב גרוגרת לב' סעודות. וכ"כ בשמיני שמן לב' סעודות. ע"כ פלוגתייהו דלמ"ק מצריך כדי ללפת ב' סעודות גרוגרת ושמן. ולר"ע ס"ל כיון דבשעת הדחק סגי בחלי שיעור. להכי גם העני צריך להסתפק בהכי אבל התם בכתובות לחייבי בעני שביארנו לעיל ושמפורש התם בשאה ומתפרנס מלוקט כיון דבשעל נמי מסתפק בהכי. מודה מ"ק לרע"ק דגם היא לריכה להסתפק בשמיני שמן לב' סעודות. ג"כ חלי לוג הוי"ל כדי ללפת ב' סעודות. ומכל מקום יהיב לה נמי קב גרוגרת. שהוא כדי ללפת ד' סעודות בשעת הדחק ועוד נותן לה קב קטנית להוא ג"כ כדי ללפת ב' סעודות בשעת הדחק. ומשמע דין הכל יש בכדי ללפת ט"ז סעודות י"ד לה וב' לחורחי פרחי. וכש"ס התם. וע"ל

משנה ראשונה

דשיעורין לענין גבי מעשר עני דהוי נמי לשמי סעודות אלא להתם בחנותא והכא בפת כדפירש הר"ב: **מן התמחוי.** כתב הר"ב התמחוי מכ"ש דבשביל פת נמי הוי"ל להתמהמ ליטול. בר"ב ד"ה **לא יטול מן התמחוי כו'.** **ולוקחים מהם תבשיל.** ולעיל הר"מ בחנותו פ"ט ה"ב שלוקחין בכל יום ויום מכל תגר ומגר פת ומיני מאכל או פירות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה כו' וזהו הנקרא תמחוי ע"כ ותמוהין דברי התם"ק בהגהותיו לס"ק שהמדפיס בב"ב שם בתוס' ד"ה שבת. ול"ע. תוי"ט סד"ה **מזון כו'.** **מפרשים שם בענין אחר.** ס"ה לא זכיתי להבין כוונתו.

ציונים

לג שעיף ד. מי שיש לו מזון. שבת שם. מיי' שם פ"ע הי"ג. קמג שם. טור ושו"ע שם סימן רנג שעיף ג ב:

שינויי נוסחאות

ד"ב ומארבע. מי שם ומי.

ראשון לציון

ז [במשנה] **מי שיש לו מזון שתי סעודות.** עי' יקל"מ:

תוספות אנשי שם

מלקו לצורך היום בשחרית. וע' בשבת שם לר' תדקק בכל יום ג' בשבוע נותנים לו ג"כ ג' סעודות שמיס לצורך היום ואחת שתהיה עמו לפת בקלו עד שיגיע למקום היעוד ביום ב' שמ יתנו לו ב' סעודות ועם אותה שניתנו יהיו ג' ויוליף ב' מהם לב' סעודות היום והשלישית לפת בקלו וכן בכל יום ובשבת נותנין לו מזון ג' סעודות ועם אותה השחרית לו מאתמול יהיו ד' ויאכל ג' ביום השבת שעם סעודת ליל שבת יהיו ד' ואחת יאכל במוצאי שבת ומין צריך לפת בקלו שבמוצאי שבת ליכא מאי לגיל להקדיש לילך בדרך עד אחר שיגיע זמן תלוק התמחוי ביום ג' ויקח לו שלש סעודות ב' לצורך היום ו' לפת בקלו ויחזור מלילה. אבל לרבנן דר' תדקק לף אם יזדו דמלוין ליה סעודה בהדי' לפת בקלו מכל מקום אין לריך ליתן לו שלש סעודות שלש בשעם בהרשות בלבד ואמר כך בכל יום כשנותנים לו ב' סעודות תשאר לו ג' לפת בקלו וכן בשבת כשנותנים לו ג' סעודות ו' נשאר לו מאתמול ויאכל שתים ביום השבת שעם סעודת ליל שבת יהיו ג' ו' יאכל במו"ש ואחת תשאר לו למחר וכן לעולם. **מזון שתי סעודות.** ואפילו למאי דאמרינן בשבת שלריך שתהיה לו ג' יחיות כשכבר לפת בקלו היינו כשכבר לריך ליטול ונוטל אבל בשביל פת בקלו אין להתמהמ ליטול כמש"ל. ומ"ש תום' בב"ב והוקפ' ס"ב מ"ש כאן דמזון שתי סעודות דקאמר היינו בלא חומא ש"ל לאכול מיד. היינו מקמיה לתסיק הרשב"ם שם דבשביל סעודת שבת ש"ל להתמהמ וליטול כו' אבל לבתר לתסיק הרשב"ם שם כמ"ל מכ"ש דבשביל פת בקלו ש"ל להתמהמ ליטול. בר"ב ד"ה **לא יטול מן התמחוי כו'.** **ולוקחים מהם תבשיל.** ולעיל הר"מ בחנותו פ"ט ה"ב שלוקחין בכל יום ויום מכל תגר ומגר פת ומיני מאכל או פירות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה כו' וזהו הנקרא תמחוי ע"כ ותמוהין דברי התם"ק בהגהותיו לס"ק שהמדפיס בב"ב שם בתוס' ד"ה שבת. ול"ע. תוי"ט סד"ה **מזון כו'.** **מפרשים שם בענין אחר.** ס"ה לא זכיתי להבין כוונתו.

שצת לערב שצת: **נגבית בשנים.** לפי שממשכנים על הלקח ואין עושים שררה על הצבור פחות משנים: ומתחלקת בשלשה. לפי שהיא כדיני ממונות ודיני ממונות בשלשה: ח **מאתים** זוז. קיס להו לרבנן שהלו מספיקים לשנה אחת

הַקֶּפָּהלח. **וְהַקֶּפָּה נִגְבֵּית בִּשְׁנַיִם**לט, **וּמִתְחַלֶּקֶת בִּשְׁלשָׁה**מ: **ח מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז**מא, **לֹא יִטּוֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי**מב. **הָיוּ לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִלּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת**מג, **הֲרֵי זֶה**

והקופה נגבית בשנים. כתב הר"ב ומין עושין שררה וכו'. עיין במשנה ב' פרק ה' דשקלים: ומתחלקת בשלשה. כתב הר"ב לפי שהיא כדיני ממונות שבשלשה. בפרק קמא דב"ב דף מ'. שממלקים אותה כפי צורך העני ורוב גניו. ומפרש התם למילוי תמחוי אף בגבייתה צריך שלשה לפי שתיכף לגבייתה מחלקין אותה ומין לטורח ולבקש השליחי למילוי מלד הגבייה בין תמחוי בין קופה אין כאן דין לפי שאין אין כאדם לבו.

וצמוע"ס שם כתבו בשם רבינו מנחם לפי שהיה ידוע שכוס של כל אחד כמה יתן. וכן דעת הרמב"ם בריש פ"ט מהמ"ע: ח [זוז]. פירוש של מדינה כדאוכא בגמרא מ' פ"ה דכתובות כמ"ש שם בס"ד]. **חסר דינר.** ומלינו בגמרא ה' פ"ט דבבא בתרא לענין שולח שבשלחו שבשאכל דינר דהוי מחילה. לפי שדינר שיעור חשוב. ולכך הכא נמי כשחסר דינר אפילו אלף וכו' נוטל וכן נמנא שמדת הלח הוי נסה בדינר. סוף פ"ב דלמעי. [ועיין פרק י' דכתובות משנה ג']: **אפילו אלף וכו' יטול.** וה"ה נמי לדיני המשנה לעיל כשחסר לו מקלת ממזון שתי סעודות. עיין

מלאכת שלמה

עשרה סעודות כו'. בשבת התם פריך מתני' לת רבנן ולת ר' תדקה לת רבנן דלמרי שלת סעודות חייב תדם לאכול בשבת דע"כ תמקרי הויין לת ר' תדקה דלמר ד' סעודות חייב תדם לאכול בשבת דע"כ שיתקרי הויין. ומוקי לה התם כר"ע דלמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ולענין סעודת שבת במקן דלפסקי ליה מיכת למימר כרבנן ות"ל כר' תדקה ומיהו האי לצריך לבריות יעשה שבתו חול ואל יצטרך להטיל על תחרים כבוד שבתותיו. וריצת דמתני' דקתני נותנין לו מזון ג' סעודות מוקמינן לה התם אפי' כר' תדקה וכגון דלאכל סעודה בהדיה דלמרי ליה הת דלאכל בהדך בהדיה וכי תיל מלוינן ליה סעודה בהדיה: ופי' הרמב"ם ז"ל ולפי המצטון צריך שיהא י"ב סעודות*) תלת שהם לת מצטו לו סעודה תו**ם) ע"כ. ומצתאי שכתב עליו הת' הר"ר קולימקן תוחמא ז"ל וז"ל וקשה תדמתרי בכתובות בענין המשרה את אשתו ע"י שליח לת יפחות לה משני קבין חטים דהיינו ט"ז סעודות תליבא דריב"ב דלמפ' התם ומוקי לה לד תדא סעודה לאורחי ופרחי נשתרו לה ט"ו וכן תליבא דר"ש קאמר התם אפי' תימא ר"ש אפי' לדידיה הוו תמני

*) א"ה קאי על מ"ש הר"מ שם לפני זה ואולם נעשו י"ד סעודות מזון לשבוע א' מפני שיש ג' סעודות לשבת ואחד עשר בששה ימים הנותרים ב' סעודות בכל יום א' ביום וא' בלילה. **) א"ה וזהו כתירוץ הראשון בשבת שם דמתני' א"ש כרבנן ואמרי' ליה מאי דבעית למיכל במו"ש אכול בשבת.

סרי לד תלת לאורחי ופרחי ונשתרו לה ט"ו מ"מ הרי נותנין לה בכל שבוע ט"ו סעודו' ות"ל דשתי העני שנתנו לו תכמיס בשמוס מה שיספיק לו לפי שלוקח מן הקופה תל בכתן בשביל כבוד שבת שלריך האדם שיהא עורך שולחנו תפי' ג"ל תלת כזית נתנו לה תכמיס סעודה יחידה למוע"ס עכ"ל ז"ל. **ומתחלקת בשלשה.** בספ"ק דקנהדרין משמע תפי' רש"י ז"ל דגובים אותה שים ושלשה תחרים הם המחלקים אותה וכמוע"ס סוף הפרק. וביחושלמי ממרי תיתא חמי דיני ממונות בשלשה דיני נפשות להמיות נפש העני לת כ"ם ופריך ויהיה עשרים ושלשה כיון לדיני נפשות קריית ליה ומשני לתפשר בעוד שהוא מקבץ עשרים ושלשה מגשים יפתכן העני ויחמו. ח **מי שיש לו מאתים זוז.** פי' זוז תדינרין שהם כ"ה זוז לזוי. ופי' הר"ם ז"ל מתחים זוז שזהו שיעור הוצאתו במזונות ובמלבושים וכן במשרה תשתו ע"י שליח תנן בפ' תע"פ שנותן לה שני קבים חטים בכל שבוע והוא שליח דינר שעולה לי"ז דינרין לשנה. וכליס של תחשים זוז ושלשה מעלים ושאר פירות ויכול לעלות למאה זוז [ומתחים זוז דהכא היינו לו ולשתו] ומיהו לת יתכן לדגבי קופה ותמחוי לת כייל תשתו בהדיה עכ"ל ז"ל. פי' שני קבין בשליש דינר וכו' היינו כשד' סלין בסלע כדתנן בתתני' לעיל בשמוך. **חסר דינר.** משמע הת תסר פחות תדינר תינו נוטל. **אפי' אלף נותנים לו כאחת ה"ז**

ציונים

והקופה. תיי' שם ה"ה. שמג שם. טור ושו"ע שם סימן רנו סעיף ג. ב"ב ח: ח **מי שיש לו**. סוטה כת: תוספות ב"ק דף ז. ובהג"ה פ"ת סי' ב'. תיי' שם סי"ג. שמג שם. טוש"ע שם סימן רנג סעיף ג.

תוספות חדשים

ח [תי"ט ד"ה] **חסר דינר כו' לפי שדינר שיעור חשוב ע"כ.** משמע דפחות מדינר תת יסתר לו לת יטול ולת משמע כן בירושלמי גבי מעשה דתלמידו של ר' לתיתא התם לתסרו לו תד קרט ע"ם וע"כ נראה דלתו דוקא נקט דינר דה"ה כל שהוא. [שם] **אפילו אלף כו'.** עיין ב"ק דף ז' ע"ת שכתב"י ז"ל פי' תפילו שוה תלף זוז ע"ם ועי"ל תפילו תלף בני תדם נותנים לו כאחד.

חידושי מהרי"ח

ז [במשנה] **מי שיש לו מזון כו' מן התמחוי כו' מן הקופה כו'.** פי' תמחוי הוא לעניי עולם מחלקין להם בכל יום וקופה הוא לעניי העיר ומחלקין להם בכל ערב שבת וק"ל.

תוספות אנשי שם

ח במשנה **מאתים** זוז. נ"ל דהיינו דינר כדמוכח מפירקין ב"ק דל"ו והיינו דקתני סיפא חסר דינר לומר דהיינו זוז היינו דינר כדלייק בעלמא פתם בכל ושיים בחגיגה וכ"מ דמשיב התם למלא מדינה פלגא דזוזא ומלא שמיעי שבמלא זוזי ומלא זוזי הוא ד' דינרין כמ"ש כל המפרשים במשנה הקודמת ומלא דזוז היינו דינר וכן מלאתי בערך זוז בהדיא (לח"מ):

יכין תפארת ישראל בועז

לח. שמוזכת מע"ם לע"ם לתסוף ממון לעניי העיר המכובדים: **לט.** לתין עושין שררה על הצבור פחות מב': **מ.** מדהיא כדיני ממונות. לתלק לכל עני לפי רוב גניו והטרכותיו. ולפיכך דינו כדיני ממונות. **מא.** כל זוז מעה כרמב"ם כתן (במ"ז). ומשקלו שבעה ½ קווינטו כסף נקי [ועי' מ"ם בפ"ד בפיכורים פ"ו דשבועות] ממלא ר' זוז הוא (ט"ז לעט ומלי) [מ' לעטה ושליש] כסף נקי והוא לכל היותר (י"ל כ"ט) [ה' כ"ט וג' שלישים] בקירוב. וזומן הם"ם הוא תגי בהכי לפרנס ל"ע בהן ובכך תגי ליה לשנה לכסות ומזונות. ומ"כ לבהכי תקנו ר' זוז לבתולה. שלא תצטרך לבקש שנה תמימה. ורמז למקבלי בקה. בבגמטריא קל"ט. מיהו ר' זוז בנקט לאו דוקא. הם"ם סמורה מטלטלין וקרקעות כל שתינן לבמיעו ושוין ר' זוז. וכדמשיק היו ממוכנין וכו': **מב.** נקט הני שהן הפקר. ולפשר שלא יטלם עני. ומכ"ם לבקה. שמוצא תלקו ומתבזה טפי ומפסיד ג"כ לעייט דעלמא:

מג. וכ"ם נוטלן לו ל' לתך זוז:

משנה ראשונה

מתחלק בכל יום והקופה מע"ם לע"ם ול"ת כיון שמחלקין בכל יום למה מוכיון ומחלקין בע"ם. היינו טעמא דהתמחוי לעניי עולם והקופה לעניי תותה העיר תל תמיד בפ"ק דע"כ. ומשום דעניי עולם תינן קבועין הכי תזלו והכי תתו לריך לחלק בכל יום ולעניי העיר שקבועין מתחלק בע"ם. וע"ל דתמחוי עיקרה למזונות ומבשילין שזה נקרא תמחוי בפ"ג דכריתות מ"ט תע"פ שים שוטנין מעות. וקופה עיקרה למעות וכ"מ פ"ק דב"ב. **והקופה נגבית בשנים.** פי' הר"ב שתין עושין שררה וכו' תבל תשום שמחלה תין ממנין תלת תפילו הוא יחידי הכי תמר בגמ'. ומשמע משום שמחלה תין ממנין תלת תדא כשר וידוע שהוא נאמן. ומדברי הרמב"ם נראה דקופה הוא דבר קבוע על כל אחד כמה יתן וע"כ י"ל דלילה תשה כיון דעיבל לתיגלויי. **ומתחלקת בשלשה.**